

**S. Pau. I Corintis 12: 12-31: El cos humà i l'Església.
Paràmetres clàssics d'un símil útil i veritablement significatiu¹**

Pau Gilabert Barberà²
Universitat de Barcelona

Per a Miquel Canyelles

Des de la publicació d'*Agnostos Theos* d'Eduard Norden³, qualsevol estudiós de S. Pau és molt conscient -si no ho era ja abans- de la dificultat innegable que suposa relacionar el pensament i les paraules de l'apòstol de Tars amb fonts clàssiques concretes i precises. Faig menció d'aquest interessantíssim estudi precisament perquè el rigor i la seriositat tant de les seves afirmacions com dels seus suggeriments podrien fer-nos pensar més aviat el contrari. I, tanmateix, pocs llibres com aquest, al meu entendre, han deixat tan clar que treballar amb textos de S. Pau és difícil i arriscat. O, dit altrament, la personalitat intel·lectual del sant, malgrat tots els deutes que en determinats moments pugui tenir amb aquell o aquell altre -incloent-hi escoles, corrents, etc.-, la major part de les vegades es deixa adscriure difícilment a fonts inequívokes. Doncs bé, allò que em proposo de dur a terme en les pàgines següents seria la prova fefaent del que acabo de dir, ço és, molts dels símils dels textos paulins s'inscriuen en un marc de referències difús però latent on tot és dit perquè hom pot dir-ho. L'escriptor sap perfectament que els qui l'escolten o llegeixen, amb independència que siguin conscients o no del volum de coneixements incorporats pel fet simple de pertànyer a un món cultural concret, entendran el missatge amb l'ajut inestimable d'imatges carregades de significat, veritables eines del poder intel·lectiu dels homes. Naturalment, hom podria preguntar-se també fins a quin punt el mateix S. Pau n'és conscient, del marc de referències global que intentaré de presentar, però aleshores tornaria a adreçar-me a l'obra de Norden per recordar que l'apòstol sap, gairebé sempre, molt més del que expliciten les seves paraules. En qualsevol cas, ningú no podria respondre adequadament aquesta pregunta, de manera que l'exercici que proposo és exactament això, un exercici, prou convincent -espero- perquè el lector no tingui la sensació decebedora d'haver-se mogut continuament pel terreny de l'indemostrable i de l'increïble. Resumint, un treball més en la línia d'altres que ja he publicat en aquesta mateixa revista⁴ i que malda per resseguir les petjades de la cultura clàssica -grecoromana- en documents d'indole diversa.

Donem pas, per tant, al text que analitzaré tot seguit. En efecte, què ens diu la coneguda primera epístola canònica de S. Pau als Corintis (12: 12-31), "famosa" entre d'altres motius per les polèmiques tesis del sant respecte del matrimoni, el celibat, la subjecció de les dones a llurs marits i un llarg etcètera? S. Pau exhorta els Corintis a abandonar les divisions que s'han fet paleses en el si d'aquesta comunitat, per tal que, més enllà de tot tipus de desavinences, prevalgui entre ells un mateix pensament i un mateix parer⁵. Aquest consell, tanmateix, pressuposa un conreu de l'esperit que els seus germans semblen haver abandonat, de manera que, quasi com si es tractés d'una premonició del tipus de material que emprarà més endavant, es veu obligat a recordar-los que no ha pogut parlar-los com a espirituals, sinó com a carnals, puix

---

¹ Aquest article fou publicat a *Universitas Tarraconensis*, vol. XIII (1990-1991) 109-126 i el presento ara amb lleugeres modificacions.

² Professor Titular del Departament de Filologia Grega de la Universitat de Barcelona. Gran Via de les Corts Catalanes 585, 08007 Barcelona. Telèfon: 934035996; fax: 934039092; correu electrònic: pgilabert@ub.edu; pàgina web personal: www.paugilabertbarbera.com

³ Stuttgart 1956.

⁴ En especial: "El *De opificio mundi* de Filó d'Alexandria, o les lleis de l'al·legorisme clàssic al servei de la teologia pedagògica". *Universitas Tarraconensis*, vol. XI (1987), 107-122.

⁵ 1: 10-12.

que, d'ençà que entre ells hi ha gelosia i desacord, son carnals i es captenen d'una manera massa humana⁶. Aviat comprenem, doncs, que en aquesta comunitat formada per creients de distinta procedència no és fàcil assolir una comunió de vida. Hi ha tensions de tota mena, entre jueus i grecs, homes i dones, rics i pobres, entre els qui desitgen carismes per a llur profit i els qui els exerceixen per a l'edificació de la comunitat, etc. Als Corintis els agrada de formar petits grups amb un carismàtic al front. Són inclinats a l'exageració, al desig de cridar l'atenció i a valorar-se més del que és degut. Són vanitosos i prefereixen els ministeris més importants que permeten de mostrar les habilitats personals. "Valoran más la elocuencia que el contenido evangélico, y la apostolicidad del mensaje les interesa poco. Dignos descendientes de aquellos griegos de los que habla Tucídides, amigos de discursos y novedades, son el producto de su ambiente"⁷.

Independentment del grau d'exageració d'aquestes darreres paraules, el cert és que l'apòstol sap molt bé a qui ha d'adreçar la paraula -en la seva majoria, grecs- i, per tant, tot fa suposar que els respondrà -ho confessi o no- amb la mateixa moneda. No és ara el moment de fer valoracions globals que no em pertocuen, però les cartes paulines són amb freqüència un edifici retòric construït amb l'ajut de tots els maons necessaris: proposició, exordi, narració, digressió, argumentació i peroració⁸. M'estic allunyant, no obstant, de l'objectiu inicial. Poso fi, doncs, a l'obligat prolegomen i passo sense més dilacions a la lectura del passatge escollit:

"Car, de la mateixa manera que el cos és un, encara que tingui molts membres, i tots els membres, encara que siguin molts, formen un sol cos, així també el Crist. En efecte, tots nosaltres hem estat batejats en un sol esperit per formar un sol cos, tant jueus com grecs, tant esclaus com lliures, i tots hem begut d'un sol esperit. Certament, el cos no és un sol membre, sinó molts. Si el peu deia: 'Puix que no sóc mà, no sóc del cos', no per això deixaria de formar part del cos. I, si l'orella deia: 'Puix que no sóc ull, no sóc del cos', no per això deixaria de formar part del cos. Si tot el cos fos ull, on seria l'oïda? Ara bé, Déu disposà els membres en el cos, cadascun d'ells, com li plagué. D'altra banda, si tots fossin un sol membre, on seria el cos? En conseqüència, molts són els membres, però el cos és un. L'ull no pot dir a la mà: 'No et necessito pas', o, al seu torn, el cap als peus: 'No us necessito pas'. Ans al contrari, els membres del cos que semblen ser més febles són igualment necessaris, els que semblen menys nobles els revestim de més gran honor, i els menys decents reben per part nostra major decència per tal com els que ja ho són no en tenen cap necessitat. Déu, però, conjuminà el cos, donant més honor a qui li'n mancava, per tal que no hi hagués escissió en el cos, sinó que tots els membres tinguin la mateixa cura els uns dels altres. Heus aquí perquè, quan un membre pateix, pateixen tots els membres amb ell, i, quan un membre és honorat, s'alegren tots els membres amb ell.

Vosaltres sou, doncs, el cos de Crist i part dels seus membres. I, en el si de l'Església, n'hi ha que Déu va fer primerament apòstols, segonament profetes i, en tercer lloc, mestres; després, els qui tenen poders, els qui tenen el do de guarir, d'ajudar, de governar, de parlar diverses llengües. Són tots apòstols, profetes o mestres? Tenen tos poders, el do de guarir, de parlar llengües o d'interpretar-les? Aspireu, però, a les gràcies més grans".

(Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶν καὶ μέλη πολλὰ ἔχει, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα ἓν ἐστὶν σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἓν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέρος

---

⁶ 3: 1-4.

⁷ M. Carrez, P. Dornier, M. Dumais, M. Trimaille. *Cartas de S. Pablo y Cartas Católicas*, Madrid 1984, p. 67 (i pp. 61-113). Vegeu també J. Murphy, O'Connor. *Corinthe au temps de Saint Paul*, París 1986.

⁸ M. Carrez. *Op. cit.*, p. 69. Sobre la qualitat literària de S. Pau, vegeu, p. E., Amédée Brunot. *Le génie littéraire de Saint Paul*, París 1955.

ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ ποῦς Ὅτι οὐκ εἰμὶ χεῖρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος· καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος· εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἢ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἢ ὄσφρησις; νῦν δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἐν ἕκαστον αὐτῶν, ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν. Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλά μέλη, ἐν δὲ σῶμα. Οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ Χρείαν σου οὐκ ἔχω, ἢ πάλιν ἢ κεφαλὴ τοῖς ποσὶν Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστιν, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν οὐ χρεῖαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δούς τιμὴν. ἵνα μὴ ἦ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. Καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συνπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται μέλος, συναίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δὲ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ οὖς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; μὴ πάντες διερμηνεύουσιν; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα –la traducció és meva seguint l'edició del *Nou Testament Grec-Llatí-Català* basada alhora en la *Novum Testamentum Graece* de Nestle-Aland, edició vint-i-setena. Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya. Editorial Claret. Societats Bíbliques Unides, 1995).

Val a dir que, en principi, hom no tindria per què dubtar de les paraules del sant quan, en iniciar l'epístola, assegura: “Jo, germans, en venir a vosaltres, no vaig venir a anunciar-vos el testimoni de Déu amb ostentació d'eloqüència o de saviesa... allò que predicava no consistia pas en persuasives paraules de saviesa, sinó en demostració d'Esperit i de poder...” (Καγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ... καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμα μου οὐκ ἐν πιθοῖς σοφίας λόγοις ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως... -*idem*)⁹. Això no obstant, que hi hagi un desig sincer de no fer ostentació d'eloqüència o de saviesa, no vol dir en cap cas, com suggeria abans, que S. Pau no estigui en possessió d'un cabal molt considerable de “llocs” (*tópoi*) als que poder acudir en el moment adequat. Escriptor i lector -lectors-, més enllà del missatge pregon en el qual recau tot l'èmfasi, s'entenen gràcies a un símil que forma part d'un patrimoni comú. No mantinc, és clar, que l'un i l'altre, en el moment d'escriure o de llegir, recordin pas a pas la de ben segur complexa trajectòria de l'instrument emprat, però ambdós treuen profit d'una tradició que els pertany i que, malgrat venir d'una cultura que ha calgut i cal convertir, continuarà prestant durant molt de temps -segles- idees, conceptes, imatges, edificis doctrinals sencers, etc. Encara més, tractant-se de S. Pau, el més probable és que mai no arribem a saber de quina o de quantes fonts beu, però paga la pena, si més no, de presentar-ne un mosaic prou ampli on poder escollir -si és que cal fer-ho- o vers on dirigir les nostres sospites.

Efectivament, atesa la comparança establerta entre el cos humà i l'Església, és aconsellable i lògic de parar esment en primer lloc en la Medicina Grega a la recerca de símls i idees semblants¹⁰. El primer text que m'agradaria de presentar pertany al tractat *Sobre els llocs*

⁹ 2 : 1-4.

¹⁰ Naturalment, no em pertoca de tractar, ni tan sols mínimament, la problemàtica general de l'anomenat *Corpus Hippocraticum*: data de composició, formació, transmissió, etc. Per a tot això, vegeu p. e., E. Vintró. *Hipócrates y la Nosología hipocrática*, Barcelona 1972, pp. 36-94.

en *'home*¹¹. En un moment donat, quan es parla de com aplicar el millor tractament a les parts afectades, ço és, fixant l'atenció en les parts que causen l'afecció, llegim:

“El cos és una unitat idèntica a si mateixa que es compon de parts iguals, encara que no estiguin disposades d'igual forma: les petites i les grans, les de dalt i les de baix. I si algú, prenent la part més petita del cos vol produir una lesió, tot el cos sentirà el mal, i per aquesta raó, perquè la part més petita del cos té tot allò que té la més gran. Qualsevulla sensació que experimenta, desagradable o plaent, aquesta part més petita la trasllada a una altra de congènere. Així és com el cos sent dolor o plaer mitjançant la part més petita, puix que en la part més petita s'hi troben incloses totes les parts, i aquestes, en traslladar aquella sensació a llurs congèneres, ho comuniquen tot” (Τὸ δὲ σῶμα αὐτὸ ἐωυτῶ ταυτὸν ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν σύγκειται, ὁμοίως δὲ συνεχόντων, καὶ τὰ σμικρὰ αὐτοῦ καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ κάτω καὶ τὰ ἄνω· καὶ εἴ τις βούλεται τοῦ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πείσιν, ὁποίη ἂν τις ἦ, διὰ τόδε ὅτι τοῦ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει, ὅσα περὶ καὶ τὸ μέγιστον· τοῦτο δ' ὁποῖον ἂν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον, ἐπαναφέρει πρὸς τὴν ὁμοεθνήν ἕκαστον πρὸς τὴν ἐωυτοῦ, ἦν τε κακόν, ἦν τε ἀγαθόν ἦ· καὶ διὰ ταῦτα καὶ ἀλγέει καὶ ἡδέεται ὑπὸ ἔθνεος τοῦ σμικρότατου τὸ σῶμα, ὅτι ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἐνὶ τὰ μέρεα, καὶ ταῦτα ἐπαναφέρουσιν ἐς τὰ σφῶν αὐτῶν ἕκαστα, καὶ ἐξαγγέλλουσι πάντα –la traducció és meva seguint l'edició de Paul Potter. Loeb Classical Library. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts; London, England, 1995).

S. Pau, decidit a acabar amb la manca d'harmonia interna en la comunitat cristiana de Corint, sap que la referència al cos humà és idònia per als seus propòsits. Un sol cos amb diferents membres, cap d'ells imposant-se sobre els altres; unitat sense escissió; membres preocupats els uns pels altres. Tot plegat, un llenguatge senzill, plenament intel·ligible; escollit justament per la seva capacitat de colpir l'enteniment i el cor d'homes de bona fe però egoistes al capdavant. Nogensmenys, fóra imperdonable no adonar-se que, tot i tractant-se de quelcom tan proper als éssers humans com llur cos, és la “ciència mèdica” com a tal, amb segles d'existència i comptant amb un volum molt important de textos especialitzats, la que permet que la ment humana respongui perfectament als estímuls. Doncs bé, la idea de la unitat en el si de la pluralitat, l'harmonia, la conjuminació, l'intel·ligent trasllat d'ordres d'un extrem a l'altre de la unitat, el sentiment conjunt i compartit, en suma, tot el que hem llegit en un de tants passatges possibles constitueix una base permanent sobre la qual poder descansar. Allò que la Medicina ha anat difonent ha esdevingut ja patrimoni cultural dels homes, cada cop més conscients de la complexa però unitària màquina de llur cos, farcida d'interdependències i lligams estrets. De la Medicina han après que cal parar esment en la naturalesa humana i treure'n la lliçó corresponent; en cas contrari, corren el risc de desaprofitar un cabal enorme de coneixements. Per comprovar-ho potser no hi ha res més indicat que llegir un passatge del *Sobre la naturalesa de l'home*¹²:

“Totes aquelles malalties que s'originen en la part més forta del cos són les més terribles. I, en efecte, si resten allí on han començat, serà forços que, patint com pateix la part més forta, pateixi tot el cos. Si arriben des de la part més forta a alguna de les parts més febles, els remeis són difícils. En canvi, totes aquelles malalties que, venint de les parts més febles del cos arriben a les més fortes, tenen una solució més fàcil, car, per raó de la pròpia força, queden consumits fàcilment els humors que hi afluïxen” (Ὅσα δὲ τῶν

¹¹ *Loc. Hom. I.*

¹² *Nat. Hom. I, 10.*

νοσημάτων γίνεται ἀπὸ τοῦ σώματος τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, ταῦτα δὲ δεινότατά ἐστιν· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῦ μένη ἔνθα ἂν ἄρξεται, ἀνάγκη, τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μελέων πονεομένου, ἅπαν τὸ σῶμα πονεῖσθαι· καὶ ἦν ἐπὶ τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀφίκηται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, χαλεπαὶ αἱ ἀπολύσεις γίνονται. ὅσα δ' ἂν ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐπὶ τὰ ἰσχυρότερα ἔλθῃ, εὐλυτώτερα ἐστίν, ὑπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος ἀναλώσεται ῥηϊδίως τὰ ἐπιρρέοντα –la traducció és meva seguint l'edició de W. H. S. Jones. Loeb Classical Library. London: William Heinemann Ltd.; Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1953).

Evidentment, el fet que hom faci distinció entre unes parts i unes altres del cos segons que siguin més fortes o més febles, no invalida el que hem dit fins ara, per tal com, en darrer terme, el cos, com a unitat integral que és i amb independència que “trionfi” o no, es veu empès a actuar allí on es declara la malaltia o a on aquesta pugui traslladar-se¹³.

De la Medicina podríem fer un salt a la Filosofia. En pocs àmbits com aquest, la ciència mèdica exercí una influència tan gran. Però no és això el que desitjo d'analitzar, ans facilitar textos dels que es desprèn un missatge, una “saviesa”, que afaiçona la ment humana i la deixa preparada per a la intel·lecció, si escau, de missatges paral·lels. Pertany el primer al *Fedre* de Plató, vertader patrimoni de la cultura occidental per mor d'aquella famosa palinòdia. L'enlairament de l'ànima humana vers el món de les Idees que allí es representa, ànima moguda, inspirada i sotragada per l'amor, es convertí en èpoques posteriors -ell i les imatges que el sustenten- en el "paradigma" per excel·lència. El *Fedre*, però, no parla només de l'amor i de la Bellesa-Bé, parla sobretot de la bona retòrica. El fet de saber dominar la tècnica del discurs és, senzillament, indispensable, per bé que el fet de saber donar-li la unitat necessària conjuminant bé les parts és garantia segura d'èxit:

‘Cal que tot discurs tingui una constitució semblant a la d'un animal, amb un cos propi, de manera que no esdevingui acèfal ni àpode, que tingui part central i extremitats, escrites de forma que les unes es relacionin amb les altres i amb el conjunt’ (δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῶον συνεστάναι σῶμα τι ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥστε μήτε ἀκέφαλον μήτε ἄπουον, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα, πρόποντα ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα – la traducció és meva seguint l'edició de J. Burnet, *Platonis Opera*, vol. 2 Oxford: Clarendon Press, 1901, rpr. 1991)¹⁴.

Abans que S. Pau, doncs, altres descobriren ja l'avinentesa d'endinsar-se en l'anatomia humana per tal de trobar-hi l'exemple adient, el paradigma per referència al qual tot esdevindria clar i diàfan. Ningú no dubta que la visió de qualsevol objecte desmembrat provoca reaccions de desgrat, però, si davant nostre tenim el cos d'un animal, d'un ésser viu, en aquestes condicions, el desgrat pot incrementar-se. Tot allò que té vida pròpia i que està dotat de moviment precisa d'una bona conjunció dels seus membres per poder exercir la seva “superioritat”. Que potser gosarem negar que un animal, un cos amb vida, mai no podria ser vist com a tal si fos acèfal i àpode? No, no gosariem perquè ofèn el sentit comú. Un cos vivent té cap i peus, té una part central i unes extremitats, i, per damunt de tot, entre el conjunt i les parts hi ha una relació d'ajustament i conveniència que permet d'augurar un funcionament correcte. L'apòstol de Tars no té dubtes de la naturalesa animal, d'ésser viu -perdoneu el símil- de la comunitat de Corint,

¹³ No crec pas necessari insistir més en la idea -en el concepte científic- de la unitat harmònica del cos humà present en tants i tants textos *del Corpus Hippocraticum*. Diré només que hom pot resseguir abastament diferents reflexions al respecte en els primers capítols, p. e., del tractat que acabem de citar, el *Sobre la naturalesa de l'home*.

¹⁴ Pl. *Phdr.* 264c.

comunitat d'homes i dones dissortadament afectats per dissensions entorpidores. Conseqüentment, l'ús del cos humà com a paradigma convincent resulta inqüestionable. Tanmateix, l'apòstol sap també, com ho sabia Plató, que l'èxit de les seves paraules depenia precisament del fet que aquestes, tal vegada percebudes inconscientment com un tot, presenten una bona constitució, “de manera que (el discurs) no quedi mancat ni de cap ni de peus, sinó que tingui part central i extremitats, escrites de forma que les unes es relacionen amb les altres i amb el conjunt”.

Fixem-nos, doncs, com segles abans de *l'Epístola als Corintis* existia ja un lloc comú del que poder treure'n profit en camps diversos. De fet, i seguint un altre cop el mestratge de Plató -amb qui S. Pau podria coincidir totalment-, només cal que l'home que és bo i cerca el bé amb les seves paraules, l'home que mai no parla eixelebradament sinó amb els ulls posats en un objectiu concret (*pròs ti*), actuï com actua qualsevol artesà, puix que:

‘... pintors, arquitectes o constructors de vaixells, i tota la resta d'artesans, cadascú disposa en un cert ordre allò que pugui arribar a emprar, i obliga que unes coses s'adiguin amb les altres i s'hi harmonitzin, fins que el conjunt resta constituït com quelcom amb ordre i proporció’ (... τοὺς ζωγράφους, τοὺς οἰκοδόμους, τοὺς ναυπηγούς, τοὺς ἄλλους πάντας δημιουργούς... ὡς εἰς τάξιν τινὰ ἕκαστος ἕκαστον τίθησιν ὃ ἂν τιθῆ, καὶ προσαναγκάζει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ πρόπον τε εἶναι καὶ ἀρμόττειν, ἕως ἂν τὸ ἅπαν συστήσῃται τεταγμένον τε καὶ κεκοσμένον πρᾶγμα –la traducció és meva seguint l'edició de J. Burnet, *Platonis Opera*, vol. 2 Oxford: Clarendon Press, 1903, rpr. 1968).

Permeti'm el lector que, en aquest cas, no adjunti en nota la procedència exacta de la cita, car m'interessa remarcar que la darrera observació prové del *Gòrgias* (503e-504a), diàleg acompanyat sempre de l'explicitació del seu contingut amb un “o de la Retòrica”.

I, ja que ens movem en el camp de la Filosofia, no em ser estar de presentar un text respecte del qual hem d'adoptar certament tot tipus de prevencions. En efecte, és molt difícil ja d'escatir fins a quin punt un tal Hisdosus, a propòsit d'un text tan tardà com el comentari de Calcidi del *Timeu* de Plató, pot encara transmetre amb un mínim de fidelitat el sentit originari d'un fragment d'Heràclit. L'enigmàtic i fosc filòsof d'Èfes, en parlar de l'ànima, sovint ens deixa perplexos, però podríem admetre, si més no, que el símil que donarem a conèixer tot seguit no desmereix en absolut el seu enginy:

“De la mateixa manera que l'aranya, trobant-se com es troba enmig de la teranyina, sent immediatament quan una mosca trenca algun fil seu i ràpidament s'hi encamina com si li dolgués el trencament del fil, així també l'ànima de l'home, si alguna part del cos rep mal, s'hi adreça com si no suportés el dolor del cos, al qual està unida de manera ferma i proporcional” (*sicut aranea, ait, stans in medio telae sentit, quam cito musca aliquem filum suum corrumpit itaque illuc celeriter currit quasi de fili persectione dolens, sic hominis anima aliqua parte corporis laesa illuc festine meat quasi impatiens laesionis corporis, cui firme et proportionaliter iuncta est* –la traducció és meva seguint l'edició de H. Diels- W.Kranz. *Die Fragmente der Vorsokratiker*, vol. 1, 6th edn. Berlin: Weidmann, 1951, rpr. Dublin / Zurich, 1966)¹⁵.

Si fins ara el cos, en el marc de les cites presentades, palesava una unitat i coherència totals, aquesta de ben segur queda automàticament incrementada quan hom emfasitza la idea del cos com a “ens animat”. L'ànima, unida al cos fermament i proporcionada, esdevé la millor garantia

---

¹⁵ Hisdosus Scholasticus *ad Chalcid. Plat. Tim.* (cod. Paris 1. 8624 s. XII f 2. DK, B 67 a).

per a una cura providencial. En efecte, assegura la percepció immediata del mal rebut, i hi aplica una acció immediata i eficaç, car, com deia S. Pau, “quan un membre pateix, pateixen tos els membres amb ell”, i no diguem ja el seu principi rector. Si no anem errats, per tant, Heràclit, amb totes les cauteles que calgui prendre en aquesta ocasió, participaria igualment d’un “fons de coneixements” comú del qual l’apòstol podrà continuar proveint-se segles més tard.

Això no obstant, espero que em sabreu perdonar si, abusant sens dubte d’un text dubtós, se m’antulla de tenir-lo per emblemàtic del S. Pau que comentem. No voldria pas ofendre la sensibilitat de ningú, però imaginar-me aquest tossut personatge com l’home-aranya decidit a no permetre que cap mosca impertinent –entengui’s tot tipus d’egoisme humà poc propens a crear harmonia- trenqui la teranyina teixida pacientment i resolta, em resulta molt i molt temptador.

D’altra banda, el fet d’haver portat a col·lació les hipotètiques paraules d’Heràclit, em permet ara de transitar fàcilment vers aquells en els quals la seva influència es deixa sentir sovint, els estoics. L’abast d’aquest treball no tolera llargues digressions, però era previsible que, més tard o més d’hora, m’aturés en aquell corpus doctrinal anomenat Estoïcisme que féu del cosmos, únic i compacte, el paradigma de la vida útil i profitosa. Probablement, cap moviment ideològic no ha enaltit tant i amb tant d’encert la unitat còsmica com a ordre o coordinació d’una realitat immensa i plural on tot ocupa el seu lloc, on tot queda justificat. El món, el cosmos, l’ordre, pot de vegades no semblar-ho, però, més enllà de la limitada intel·lecció humana, les coses s’esdevenen per raó d’una llei universal que tot ho abasta i governa -llei que pot no coincidir amb les necessitats humanes particulars.

Heus aquí, doncs, sense més prolegòmens, la classe de text estoic que pot prestar-nos ara un gran servei. Forma part de les *Tusculanae Disputationes* de Ciceró i diu així:

“De la mateixa manera que l’analogia del cos, en allò que és dolent, arriba a la naturalesa de l’ànima, així també en el que és bo. Hi ha, efectivament, en el cos una salut, una bellesa... peculiars, i es troba també en l’ànima. De la mateixa manera que la bona constitució del cos, quan les parts de les quals constem concorden entre si, s’anomena salut, així també en l’ànima, quan els seus judicis i opinions són harmònics (*concordant*)... I de manera semblant a com, en el cos, hi ha una certa configuració apropiada dels membres amb un cert encant en el color que s’anomena bellesa, així també, en l’ànima, la uniformitat i consistència dels seus judicis l’anomenem bellesa” (*Atque ut in malis attingit animi naturam corporis similitudo, sic in bonis. Sunt enim in corpore praecipua valetudo, pulchritudo... sunt item in animo. Ut enim corporis temperatio, cum ea congruunt inter se, e quibus constamus, sanitas: sic animi dicitur, cum eiu iudicia opinionisque concordant. Et ut corporis est quaedam apta figura membrorum cum coloris quadam suavitate, eaque dicitur pulchritudo: sic in animo opinionum iudiciorum aequabilitas et constantia... pulchritudo vocatur* –la traducció és meva seguint l’edició dels *Stoicorum Veterum Fragmenta* de Hans von Arnim. Stuttgart: Teubner, 1964)¹⁶.

Val a dir que S. Pau necessita justament guarir l’ànima de la comunitat, per tal com, segons sembla, el criteri dels seus membres es troba desequilibrat i mancat de concordança. Només quan uns i altres, tan bon punt decideixin treballar de bell nou ben conjuminats i, aportant les aptituds generals, recuperin la salut-bellesa mental, anímica, d’esperit, el metge-pastor podrà sentir-se conhortat. Mai no podrem quantificar, és clar, el pes específic d’aquesta mena d’arguments estoics en el pensament del sant, però són tants els deutes demostrats amb el Pòrtic que hom el preveu considerable, tan considerable, si més no, com el paper clau que la *corporis similitudo* juga en els raonaments precedents.

---

¹⁶ Cic. *Tusc. Disp.* IV, 13, 30. *SVF* III, 279.

Certament, hom pot acudir a molts textos per confirmar una tònica general en el si de l'Estoa, però jo preferiria retrocedir fins a trobar-ne de pertanyents a un dels seus grans representants, Crisip:

“Car, en el cos, aquestes coses (la salut i la bellesa) les delimita amb exactitud, fixant la salut en la simetria dels elements i la bellesa en la dels membres. Ho manifestà clarament al llarg del paràgraf... on diu que la salut del cos és la simetria dels seus elements calents, freds, secs i humits, elements corporals, mentre que la bellesa considera que no és fruit de la simetria dels elements, sinó de la dels membres¹⁷. La malaltia de l'ànima és el més semblant al desordre del cos” (ἐπι μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἀκριβῶς αὐτὰ διωρίσατο, τὴν μὲν ὑγίειαν ἐν τῇ τῶν στοιχείων συμμετρία θέμενος, τὸ δὲ κάλλος ἐν τῇ τῶν μορίων. ἐδήλοσε γὰρ σαφῶς τοῦτο διὰ τῆς προγεγραμμένης ὀλίγον ἔμπροσθεν ῥήσεως, ἐν ἣ τὴν μὲν ὑγίειαν τοῦ σώματος ἐν θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς συμμετρίαν εἶναι φησιν, ἅπερ δὴ στοιχεῖα δηλονότι τῶν σωμάτων ἐστιν, τὸ δὲ κάλλος οὐκ ἐν τῇ τῶν στοιχείων, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν μορίων συμμετρία νομίζει... ἡ δὲ τῆς ψυχῆς νόσος ὁμοιοτάτη ἐστὶ τῇ τοῦ σώματος ἄκαταστασιᾶ -*idem*)¹⁸.

És que potser cal afegir que també S. Pau malda per aconseguir la simetria en el cos de la comunitat cristiana de Corint? Salut i bellesa foren adjectius que en un temps no gaire llunyà li esqueien; ara, en canvi, ell ha de recompondre l'equilibri perdut i assolir així una bellesa o salut anímica que mai no s'hauria hagut de perdre. No oblidó, naturalment, que simetria és un terme que no apareix a l'epístola que estem tocant, però res del que hem llegit suara és aliè al seu esperit didàctic; no ho és, perquè l'apòstol s'inscriu, com crec anar demostrant, en una tradició ampla i estesa capaç d'acollir sota la seva "protecció" tots aquells qui vulguin emparar-s'hi.

Nogensmenys, abans de deixar l'Estoïcisme, voldria que el lector fixés l'atenció en un dels escassíssims fragments llargs que hem conservat de l'anomenada Estoa Antiga. Es tracta del *Sobre el matrimoni* d'Antípatre de Tars, l'últim gran representant del primer període de l'escola. Presento de bell antuvi les meves excuses perquè sóc conscient que m'apartaré un xic del símil que he procurat confrontar fins ara amb d'altres com més coincidents millor. Espero, tanmateix, que sabré demostrar l'oportunitat de l'exercici.

Antípatre de Tars manté que el jove noble preocupat pel bé de la seva ciutat veu en el matrimoni un deure ineludible. Un home sol és una unitat imperfecta que necessita ser complementada amb la presència de la dona. D'altra banda, aquest jove ha de fer créixer la pàtria; no ha de quedar privat de l'amor tendre dels fills, etc., etc. Per damunt de tot, però, el matrimoni és una mena d'unió, de conjunció de dues persones, molt i molt especial. No s'hi produeix cap tipus de desequilibri, sinó una barreja total i absoluta com la del vi i l'aigua: “Les altres amistats i afectes s'assemblen a la barreja per juxtaposició (τὰς παραθέσεις μίξεσιν) dels llegums o qualsevol altra cosa similar; la de l'home i la dona, en canvi, a les totals (ταῖς δι' ὅλων κράσεσιν) com la del vi i de l'aigua, els quals, per bé que es mantenen com a tals, es barregen totalment”¹⁹. En aquesta mateixa línia, el savi estoic, servint-se d'Eurípides, aconsella als joves de tenir ben present que “la dona és allò més plaent (ἡδιστον) a l'home tant en la malaltia com en la dissort, si administra bé la casa, apaivagant el seu mal humor i alliberant la seva ànima de l'afflicció”²⁰. (Vist amb ulls contemporanis, certament cal assolir cotes més altes de filogínia). El consell, naturalment, s'ajusta a les exigències d'una època en què el plaer, el llibertinatge, etc. semblen haver-se fet amos de l'escena. Lluny de pensar, per tant, que el matrimoni “és una de les

¹⁷ Gal. *De plac. Hipp. et Plat.* V, 3. SVF III, 472.

¹⁸ Gal. *Op. cit.* V, 2. SVF III, 471.

¹⁹ Stob. *Florileg.* LXVII 25. SVF III, Antipater Tarsensis 63, 17-30.

²⁰ *Ibid.*

coses mes penoses”, o que l’arribada de l’esposa equival “a la invasió d’una ciutat per un exèrcit expedicionari” -vull subratllar que les cometes compleixen en aquest cas llur missió, ço es, reproduir literalment els termes-, els joves haurien d’adonar-se que:

“És, doncs, com una persona que, pel fet de tenir una sola mà, prengué l’altra d’alguna part, o, tenint només un peu, n’obtingué un altre d’un altre lloc, de manera que pogué encaminar-se més fàcilment vers on volgués... de manera similar, aquell que es casi obtindrà avantatges profitosos i útils al llarg de tota la vida. En lloc de dos ulls, per exemple, n’empra quatre i, en lloc de dues mans, un altre nombre igual amb què poder fer, també més fàcilment, el treball manual. Encara que se’n cansin unes, podrà sortir-se’n amb les altres i, essent en total dos en lloc d’un, podrà tenir més èxit en la vida. En conseqüència, a qui jutja que l’arribada de l’esposa afeixuga la vida i la fa pesada, crec que li passa quelcom de similar a una persona que impedís d’adquirir més peus a fi i efecte de no arrossegat-los en cas d’haver de caminar molt, o censurés el fet de procurar-se més mans, ja que el seu nombre representaria un destorb quan calgués fer alguna cosa” (ὁμοιότατον γὰρ ἐστὶν ὡς εἴ τις μίαν ἕξων χεῖρα ἐτέραν ποθὲν προσλάβοι ἢ ἕνα πόδα ἔχων ἕτερον ἀλλαχόθεν κτήσασθαι. ὡς γὰρ οὗτος πολὺ ἂν ῥᾶον καὶ βαδίσει οὐ θέλοι κἀπελάσαι καὶ προσαγάγοιτο, οὕτως ὁ γυναικῶν εἰσαγαγόμενος ῥᾶον ἀπολήψεται τὰς κατὰ τὸν βίον σωτηρίους καὶ συμφερούσας χρεῖας. ἀντι γοῦν δύο ὀφθαλμῶν χρῶνται τέσσαρσι καὶ ἀντι δύο χειρῶν ἐτέραις τοσαύταις, αἷς καὶ ἀθρόως πράττει ἂν καὶ ῥᾶον τὸ τῶν χειρῶν ἔργον. διὸ κἂν εἰ αἱ ἕτεραι κάμνοιν, ταῖς ἐτέραις αὐθραπέυοιτο καὶ τὸ σύνολον δύο γεγυνώς ἀνθ’ ἑνὸς μᾶλλον ἂν ἐν τῷ βίῳ κατορθοίη. διόπερ τὸν νομίζοντα τὴν εἴσοδον τῆς γυναικὸς καταβαρύνει τὸν βίον καὶ δυσκίνητον ποιεῖν ὅμοιον οἶμαι πάσχειν, ὡς εἴ τις πλείονας πόδας κωλύοι προσλαβεῖν, ἴν’ ἔαν πολὺ δέη βαδίσει μὴ ἐφελκώμεθα πολλούς, ἢ τῷ πλείονας χεῖρας κτωμένῳ μέμφοιτο· ὅταν γὰρ τι δέη πράττει ἐμποδίσσασθαι ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν –*idem*)²¹.

Heus aquí, doncs, una bona manera, segons Antípatre, de vertebrar dues persones diferents amb l’ànim de crear una unitat superior i fèrtil. Consisteix a sumar sempre, no pas a restar, amb el convenciment que una bona articulació dels elements particulars aconseguirà sens dubte de millorar els resultats finals²². S. Pau, és cert, anava per un altre camí i, a més, mai no se’ns mostra gaire -per no dir ben poc- partidari del matrimoni, però ambdós comparteixen, com resulta obvi, el mateix entusiasme per les possibilitats de la *corporis similitudo*.

I per acabar aquest recorregut per la tradició d’un mateix símil en àmbits i èpoques diversos, suggereixo que ens detinguem una estona en la “nova concepció històrica” representada per Polibi. No és aquest el lloc ni el moment de donar gaires detalls²³ sobre un home singular nascut a Megalòpolis als voltants del 205 a. C., amb una educació acurada, no només literària, sinó general que comprenia amplis coneixements d’astronomia, medicina, geometria, música, etc. En efecte, jo voldria centrar-me en l’anàlisi dels capítols inicials del llibre I de les *Històries*, a fi i efecte que, guiats per la seva encertada diagnosi del significat de l’aparició i afirmació del poder romà, hom pugui copsar el significat pregon d’alguns termes clau. Després, naturalment, hom tindrà l’avinentsa de confrontar-ho tot amb les paraules de S. Pau i de fer les inferències oportunes. Comencem, doncs.

²¹ *Ibid.*

²² Sobre el matrimoni estoic, vegeu, p. e., Pau Gilabert. "¿Mujer, matrimonio e hijos en el Estoicismo Antiguo bajo el amparo de Eros?" *Emérita* LIII, fasc. 2º (1985)315-345.

²³ Vegeu, p.e., R. Sacks. *Polybius and the writing of History*, Berkeley 1981.

Segons Polibi, cal aprofundir en una concepció somàtica de la Història. Per què? Perquè, després de la victòria dels romans sobre els cartaginesos, la historiografia ha d'emmotllar-se a una "panoràmica" diferent²⁴. En els temps anteriors, els esdeveniments del món resultaven ser "esporàdics" (σποράδας), per tal com, per raó de llur iniciativa, resultat i lloc, eren tots ells diferents. Però, d'aquella victòria ençà, "s'escau que la història ha esdevingut quelcom en forma de cos, i que els esdeveniments d'Itàlia i Líbia resten trenats amb els d'Àsia i els de Grècia amb una tendència comuna vers una única finalitat" (Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν καιρῶν οἰονεὶ σωματοειδῆ συμβαίνει γίνεσθαι τὴν ἱστορίαν, συμπλέκεσθαι τε τὰς Ἰταλικὰς καὶ Λιβυκὰς πράξεις ταῖς τε κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς καὶ πρὸς ἓν γίνεσθαι τέλος τὴν ἀναφορὰν ἀπάντων –la traducció és meua seguint l'edició de W. H. Paton. Loeb Classical Library. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press; London. William Heinemann Ltd., 1975). Roma, vençuts els cartaginesos, s'aplicà a Grècia i Àsia i, deixant-se endur d'una concepció singular del seu destí, es proposà d'assolir -i ha assolit ja- l'imperi i el domini universals. Doncs bé, davant d'aquesta nova realitat, davant d'aquest canvi sense precedents en l'escena mundial, l'historiador no pot romandre ancorat en vells esquemes, ans ha d'optar per una pregona i decidida "revolució". Polibi ho explica així:

“Allò peculiar de la meua obra i sorprenent per als nostres dies és el següent: que de la mateixa manera que la Fortuna ha adreçat gairebé tots els esdeveniments de l'univers cap una sola part i els ha forçat a donar llur anuència a un únic i mateix objectiu, així també cal, mitjançant la història i sotmetent-ho a una única sinopsi o visió conjunta, exposar als lectors els mitjans amb què la Fortuna ha acarat l'acompliment de tots els seus designis”. (Τὸ γὰρ τῆς ἡμετέρας πραγματείας ἴδιον καὶ τὸ θαυμάσιον τῶν καθ' ἡμᾶς καιρῶν τοῦτ' ἔστιν ὅτι, καθάπερ ἢ τύχη σχεδὸν ἅπαντα τὰ τῆς οἰκουμένης πράγματα πρὸς ἓν ἔκλινε μέρος καὶ πάντα νεύειν ἠνάγκασε πρὸς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, οὕτως καὶ δεῖ διὰ τῆς ἱστορίας ὑπὸ μίαν σύνοψιν ἀγαγεῖν ὅλων πραγμάτων συντέλειαν - *idem*).

Per què imposa Polibi una nova direcció a l'art de la Història? Perquè cap historiador contemporani s'ha aplicat a la sintaxi conjunta dels esdeveniments (τῆ τῶν καθόλου πραγμάτων συντάξει). El problema dels historiadors del seu temps, segons Polibi, és que molts han treballat les guerres particulars (τοὺς μὲν κατὰ μέρος πολέμους) i alguns esdeveniments simultanis, mentre que ningú... no s'ha posat a examinar mai la marxa general i conjunta dels esdeveniments (τὴν δὲ καθόλου καὶ συλλήβδην οἰκονομίαν τῶν γεγονότων). Així, és impossible que els qui escriuen aïlladament les històries puguin arribar a cap mena de sinopsi (συνιδεῖν), llevat que, pel fet d'haver recorregut una per una les ciutats més cèlebres, presumeixin d'haver comprès la forma de tot el món, la seva situació i disposició conjunta (τὸ τῆς ὅλης οἰκουμένης σχῆμα καὶ τὴν σύμπασαν αὐτῆς θέσιν καὶ τάξιν). Les paraules finals, i sobretot pensant en S. Pau, voldria reproduir-les literalment:

“Això no és en absolut versemblant, car jo almenys opino que als convençuts que, mitjançant la història particular, poden assolir una visió convenientment sinòptica de la totalitat, els passa quelcom de semblant al que també pateixen tots aquells qui, en veure els membres esquinçats d'un cos viu i formós en un altre temps, arribessin a creure's testimonis oculars del vigor i la bellesa del mateix ésser viu. Car, si algú unís de sobte i tornés íntegrament l'ésser viu al seu aspecte i sana aparença vital anterior i, després, el mostrés de nou als observadors, crec que tots ells reconeixerien immediatament que abans

²⁴ Tots els passatges que citaré a continuació formen part del llibre primer de les *Històries*, 3-5.

s'havien distanciat molt de la realitat, i s'havien acostat, en canvi, als somniadors. Certament, és possible de fer-se una idea del tot per una part, però és impossible assolir ciència i coneixement exactes. Conseqüentment, he de concloure que la història particular contribueix molt poc a tenir seguretat i experiència en la universal. Només a partir de la travada i acarament de totes les parts, i també a partir de llur semblança i diferència, un bon observador podria arribar a obtenir de la història profit i delectació” (ὅπερ ἐστὶν οὐδαμῶς εἰκός. καθόλου μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ πεπεισμένοι διὰ τῆς κατὰ μέρος ἱστορίας μετρίως συνόψεσθαι τὰ ὅλα παραπλήσιόν τι πάσχειν, ὡς ἂν εἴ τινες ἐμψύχου καὶ καλοῦ σώματος γεγονότος διερριμμένα τὰ μέρη θεώμενοι νομίζοιεν ἱκανῶς αὐτόπται γίνεσθαι τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ ζῶου καὶ καλλονῆς. εἰ γὰρ τις αὐτίκα μάλα συνθεὶς καὶ τέλειον αὐθις ἀπεργασάμενος τὸ ζῶον τῷ τ' εἶδει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς εὐπρεπείᾳ, κάπειτα πάλιν ἐπιδεικνύοι τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις, ταχέως ἂν οἶμαι πάντας αὐτοὺς ὁμολογήσειν διότι καὶ λίαν πολὺ τι τῆς ἀληθείας ἀπελείποντο πρόσθεν καὶ παραπλήσιοι τοῖς ὄνειρώττουσιν ἦσαν. ἔννοιαν μὲν γὰρ λαβεῖν ἀπὸ μέρους τῶν ὅλων δυνατὸν, ἐπιστήμην δὲ καὶ γνώμην ἀτρεκῆ σχεῖν ἀδύνατον. διὸ παντελῶς βραχὺ τι νομιστέον συμβάλλεσθαι τὴν κατὰ μέρος ἱστορίαν πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐμπειρίαν καὶ πίστιν. ἐκ μέντοι γε τῆς ἀπάντων πρὸς ἄλληλα συμπλοκῆς καὶ παραθέσεως, ἔτι δ' ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς, μόνως ἂν τις ἐφίκοτο καὶ δυνηθεῖη κατοπτεύσας ἅμα καὶ τὸ χρῆσιμον καὶ τὸ τερπνὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλαβεῖν *-idem*).

Val a dir que, d'aquesta interessant declaració d'intencions sobre les noves i obligades perspectives de la ciència historiogràfica, l'apòstol de Tars podria treure'n un profit incommensurable. Ell és el primer interessat que els cristians de Corint no esdevinguin, cadascun en l'àrea de la seva actuació, episodis aïllats, esporàdics. Ningú com ell malda perquè la dita comunitat recuperi de bell nou els atributs propis d'un ésser viu amb un cos (*sōma*) que treni les diferents parts o aptituds en un objectiu comú, és a dir, aconseguir que "l'animal" tingui prou salut com per poder evitar entrebancs inútils. S. Pau no es cansarà de repetir que tots i cadascun dels carismes existents en el si de la comunitat ha de treballar, no pas des d'una perspectiva egoista i unilateral, ans sinòptica i plenament sintàctica. Tan sols aquesta consciència -o, si no pot ser, aquesta senzilla visió estratègica- els permetrà de defugir la descoordinació palesa entre allò que d'habitud fan i allò veritablement innovador que, com a cristians, haurien de fomentar: la conjuminació, sàvia i intel·ligent, de totes les forces existents sense pèrdues estèrils d'energia. S. Pau deia que, quan un membre pateix, pateixen tots amb ell; Polibi alerta sobre els perills de confondre un cos mort de membres esquinçats amb un altre ple de vida i formós. La idea no és exactament la mateixa -fóra estúpida negar-ho-, però una vegada més caldrà admetre que ambdós són persuasius en la mesura que saben endinsar-se en els secrets de la variada i fructífera *corporis similitudo*.

Fins aquí la configuració d'un mosaic per referència al qual hom pot copsar, al meu entendre, la indubtable habilitat retòrica d'un home decidit a actuar sempre que cal, i a fer-ho emmotllant-se a les coordenades culturals de qui l'escolta o llegeix. El missatge pot ser senzill; ho és, però tenim davant una senzillesa estudiada, possible per l'existència d'un rerefons permanent que fa que els arguments brollin amb fortes dosis de persuasió. Per la meua part, com a filòleg preocupat per inserir els textos en el marc que els correspon, m'he hagut d'accontentar aquest cop de suggerir diferents alternatives -totes elles deutores d'una ciència mèdica que ja s'ha imposat- i reconèixer alhora l'originalitat del qui se'n sap deutor però no presoner. S. Pau pot estar bevent del suport teòric i formal que nodreix el conjunt de les fonts adduïdes. No importa gaire esbrinar relacions concretes i exactes -suposant que això fos possible. Em dono per satisfet si he ajudat a dibuixar els contorns d'una eina comuna que pertany ja a tots i que permet

de maniobrar amb una comoditat total i absoluta. Res més; perdoneu que clogui aquest treball amb una cita un xic -potser massa- llarga. Ho faig perquè diu molt del perquè el cristianisme i el món clàssic estaven cridats a trobar-se contínuament en espais compartits, on les fronteres personals i pròpies queden difuses. I ho faig també perquè l'analogia del "cos orgànic" fa de nou acte de presència per ajudar-nos a resoldre els interrogants que sovint -i de forma innocent-poden ser plantejats:

"Christians found as much to be offended by in the hedonism of the Greek atomists as in their view of the psyche, and greatly preferred the moral doctrines of Plato, Aristotle, and the Stoics. The theory of the Closed World found in nature an eternal organic structure, in which man had a peculiarly honoured place at the top of a hierarchy of living forms. The view of the cosmos as an organism suggested that each living form must have a function in the system, just as each of the organs does in a living creature. The function of an organ must be discovered by looking at what it does uniquely, or what it does best. If we look at man's position in the world in this light, his capacity for reasoning appears to be his distinguishing character. Hence, it seemed that the exercise of reason must be man's moral goal; and Plato, Aristotle, and the Stoics all adopted this view of human morality, with some variations of detail"²⁵.

---

²⁵ D. Furley. *The Greek Cosmologists*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987, p. 7.